

Notícia del III Simposi Numismàtic de Barcelona

M. C. S.

La història monetària catalana te encara, malgrat els esforços que s'hi han anat dedicant, nombroses àrees obscures. Una d'elles era la que s'inicia amb els carolíngis i es clou amb la unió dels comtats catalans. És el període que podem anomenar comtal i que fou objecte de la secció segona del *I Simposi Numismàtic de Barcelona* (1979). Grans eren els projectes que ens formarem en aquella ocasió: fer un buidat exhaustiu de les cites monetàries, analitzar a fons les amonedacions llenguadocianes i provençals, observar les interaccions amb el mon andalusí i els parallelismes amb la moneda de l'Aragó, fer un *Corpus* de l'evidència numismàtica, reunir tota la documentació monetària i, amb tot aquest bagatge assajar una nova visió de síntesi. Naturalment els nostres propòsits eren desmesurats i pocs els que estavem disposats a treballar dins el tema tot seguint un programa prefixat. La persona que s'havia d'ocupar del parallel andalusí no feu res, la recopilació de cites es revelà una tasca excessiva dins el temps de que disposavem i així quant arribà el moment de publicar el volum preliminar hom pogué aportar-hi, a més d'altres treballs més puntuals un estudi sobre la metrologia comtal que feu J. Pellicer i el *Corpus* d'exemplars que ferem M. Crusafont, Anna M. Balaguer i Ignasi Puig. Per a les dates del Simposi arribaven a port un altre grup d'aportacions marginals i, dins del programa, unes primeres conclusions sobre el treball realitzat i el *Corpus*, que realitzà Anna M. Balaguer, i un primer assaig sobre les amonedacions del Llenguadoc i Provença que ferem nosaltres.

Els resultats eren lluny dels propòsits inicials, però no eren pas mi-grats. I, en realitat, el programa inicial fou continuat en la seva part central per A. M. Balaguer que el prengué com a tema de Tesi Doctoral, mentre que nosaltres seguïem els nostres estudis sobre l'Aragó i l'àrea Llen-guadoc-Provença, que es revelava particularment difícil havent d'abas-

tar des d'aquí la seva nombrosa bibliografia francesa. De llavors fins avui han aparegut nous tipus carolíngis i comtals que junt amb els estudis de la documentació ens donen ja un ponarama completament renovat del mon comtal. Quant es publiqui el treball d'Anna M. Balaguer, ja en la seva fase final d'elaboració, es podrà dir que aquell utòpic programa haurà arribat finalment a port.

El *II Simposi*, resultat d'una encertada iniciativa de col·laboració amb la *Société Française de Numismatique* si d'una banda permetia d'aprofundir dins el mon carolíngi, encetava també alguns treballs sobre una altra temàtica: la Guerra dels Segadors.

Oberts sempre a temes lliures, els Simposi aportaven moltes altres dades al coneixement de la nostra història monetària, però en incidir sobre la Guerra dels Segadors hom s'adonà de la immensitat de tasca que calia fer per a arribar a unes bases mínimes que permetessin un assaig d'interpretació que superés aquella visió simplista d'una època de desordre, de tirar cada un pel seu cantó i d'emetre monedes a tort i a dret amb l'exclusiva intenció de guanys immediats i abusius.

Es pot dir, doncs, que des d'aquell moment restava dins els projectes de futur un *III Simposi* amb el tema de la «Guerra dels Segadors», però les circumstàncies no permeteren de poder tirar-lo endavant fins cinc anys després.

Novament ens plantejarem un programa exhaustiu. Ja sabem ara que no el podríem abastar, però si no el feiem així tampoc la part de tasca realitzable es situaria dins les coordenades convenients.

Plantejament i treballs preliminars

Calia en primer lloc una tasca de recull, que podiem plantejar a tres nivells:

- documental
- numismàtic
- històric.

Es una forma de divisió arbitrària i probablement poc rigorosa, però útil per a clarificar el tipus de tasca que calia fer.

1. *Documental*. Mai s'havia fet un buidat documental sobre el tema de les amonedacions de la Guerra dels Segadors. Ja Botet advertia que la dispersió de la documentació feia impossible que una sola persona pogués recopilar totes les informacions. Efectivament, calia consultar els fons barcelonins, els arxius locals de les 32 poblacions que havien batut moneda i, entre els estrangers, el de París podia ésser una font important d'informació, sobretot a la vista de les emissions de prova que s'hi van arribar a realitzar.
2. *Numismàtic*. Ens referim en aquest cas al recull dels materials numismàtics, amb totes les seves característiques. Atès que la producció del coure semblava d'una gran amplitud ens proposarem d'ésser el màxim d'exhaustius pel que fa a la plata, assajant el *Corpus* i fer un recull ampli de totes les varietats de l'aram a fi de

poder realitzar una catalogació rigorosa, ja que el *Corpus* era en aquest cas absolutament irrealitzable. Es tractava, doncs, de catalogar els fons dels Museus i de les col·leccions privades, tot obtenint fotografies, pesos i diàmetres i altres detalls per a elaborar un fitxer ampli.

3. *Històric*. Tot es història i, d'alguna manera, tot el nostre programa es mou entorn de la numismàtica. El que ens proposavem ara era d'obtenir una base complementària d'informacions sobre la Guerra dels Segadors que ens permetés de situar-hi correctament l'aspecte monetari. Dit d'altra manera, sens un coneixement de les altres fonts històriques i de l'estat actual dels coneixements històrics sobre la Guerra dels Segadors, mal es podia construir una veritable història monetària del període.

Novament ens llençàvem amb un programa ambiciós i mobilitzàvem ara molts més recursos per a poder realitzar-lo. En primer lloc l'equip era ja més nombrós i era constituït per: Anna M. Balaguer, M. Crusafont, Sebastià Datzira, Manuel García Garrido, J. M.ª Llobet, Josep Pellicer, Ignasi Puig i Leandre Villaronga. També hi hagueren altres persones que inicialment pensaren poder col·laborar però que en realitat no ho pogueren fer.

Pel que fa als arxius inicialment pensarem en dividir-nos cinc àrees diferents entre cinc de nosaltres. Tot això succeïa a la tardor del 1982, quant encara no podíem concretar la forma de realització exacta ja que les qüestions econòmiques no eren pas resoltes.

A finals de febrer de l'any següent moria Ignasi Puig i Ferreté als 31 anys, deixant una enorme tasca investigadora realitzada, de la qual cal destacar els estudis documentals dels diplomataris dels monestirs de Lavaix i de Gerri. L'amic Ignasi havia d'ocupar-se en el *Simposi* de la documentació dels arxius barcelonins, que quedava així sens cobrir. Aviat vàrem veure que el pla d'àrees d'arxius locals era irrealitzable, tant per la necessitat d'atendre també els fons de museus com per la poca disponibilitat de temps d'alguns dels equips.

¿Ens seria possible de suscitar una tasca d'arxiu en els mateixos llocs d'origen? Dit d'altra manera, ¿trobaríem a cada vila o ciutat-seca l'estudi local que volgués sumar-se als treballs del Simposi? Ho preveïem difícil, però assajarem aquest camí. Josep Comas (que s'afegia a l'equip), Sebastià Datzira i Josep M.ª Llobet es comprometien a treballar sobre els arxius de Terrasa, Manresa i Cervera, respectivament i alhora assajarien de trobar a les altres ciutats estudiosos locals que volguessin fer una recerca en el propi arxiu.

Els altres components de l'equip ens repartírem les següents tasques: Anna M. Balaguer i M. Crusafont realitzarien els buidats de museus i col·leccions a fi de garantir un recull ampli de material monetari. M. García Garrido coordinaria la secció de tema lliure, J. Pellicer faria un estudi de la metrologia de les amonedacions del període, amb la qual cosa aprofundiria en les dades dels arxius de Barcelona i L. Villaronga faria una aplicació dels estudis estadístics de nombre d'encunys a algunes de les emissions.

Val a dir que si bé la totalitat dels compromisos personals es varen complir, fracassarem en suscitar la tasca de recerca als altres arxius locals. Malgrat que ja en anys anteriors J. M.ª Llobet havia treballat també als

arxius de Tàrraga, Bellpuig i Agramunt, restaven encara moltes viles per a estudiar. I si bé, també podiem ara comptar amb treballs d'arxiu posteriors a Botet que donaven dades interessants sobre els amonedaments de Caldes, Granollers, Igualada, Manresa, Solsona, Terrassa i Vic restaven encara prop de vint viles sens estudiar, a més de la documentació possible de Barcelona i de París.

Paral·lelament havíem intentat de promoure treballs de curs a la Universitat Autònoma sobre la temàtica dels arxius locals, però malgrat la col·laboració dels professors no arribà a port cap realització.

Pel que fa a París, havíem contactat amb el Dr. Dhénin, Conservador al *Cabinet des Médailles de la Bibliothèque Nationale*, el qual acceptà la nostra invitació de participar, tot analitzant d'una banda la possible documentació arxivística de París i de l'altra, recollint el material numismàtic i medallístic del *Cabinet des Médailles*. Un ajut de la C.I.R.I.T. de la Generalitat de Catalunya ens permetia de cobrir les despeses de la seva vinguda.

El recull de materials es pogué fer en profunditat. L'equip Balaguer-Crusafont, que ja en anys anteriors havia recollit dades de peces dels monetaris de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona i de l'*Instituto Valencio de D. Juan* de Madrid podia buidar ara exhaustivament els monetaris del *Museo Arqueológico Nacional* de Madrid, les colleccions de Banca Catalana i de la Caixa d'Estalvis de Sabadell (Vincke) i les particulars de J. Vilaret i Rafael Comas. Poc temps després podien estudiar una altra importantíssima col·lecció particular i un fons procedent d'una remarcable troballa de peces de cinc rals. Cal fer constar l'agraïment que devem als possessors d'aquestes colleccions i els ajuts que obtingueren dels Srs. Llorenç Balsach, Daniel Espuny i Joan Montanyès per a gestionar i estudiar aquests fons.

Restava el problema principal, amb el qual ja havia topat anys abans J. Pellicer: el Gabinet Numismàtic de Catalunya. Afortunadament, un encadenament de circumstàncies ens afavorí. Nosaltres havíem volgut promoure una àmplia exposició de moneda de la Guerra dels Segadors i, malgrat la bona col·laboració aportada pel Dr. Jaume Sobrequès no fou possible pels entrebancs posats per persones que ja en altres ocasions s'havien distingit per la seva voluntat de barrar iniciatives de treball. Malgrat tot, d'aquest projecte en resultà una exposició realitzada pel Gabinet Numismàtic, amb la qual cosa els seus fons de la Guerra dels Segadors hagueren d'ésser extrets del desordenat fons museístic. La Societat Catalana d'Estudis Numismàtics ens delegà per a estudiar els fons i després d'algunes dificultats podíem arribar finalment als seus fons, sens dubte els més importants dels que fins llavors havíem vist.

Amb l'exhumació dels fons Vincke i del Gabinet Numismàtic, fins llavors mai estudiats exhaustivament afegiem un nou bagatge extraordinari al nostre recull.

Fins ben entrat l'any 1984 no poguerem assegurar el suport econòmic necessari per al *Simposi* i per a la publicació de les Actes. Finalment i, resoltes aquestes qüestions, s'arribà, com en les anteriors ocasions a un acord entre la Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, que s'ocuparia de la part científica i de la publicació de les actes i la *Asociación Numismática Española* que es responsabilitzava dels aspectes logístics, l'atenció dels congressistes i aportava també el seu cèntric local. El mes de juny

d'aquest any les dues societats informen als seus socis respectius de la realització del *III Simposi Numismàtic de Barcelona* per als primers dies del mes de març de l'any següent. A principis del mes de desembre del mateix any es trametia una segona circular, en la qual ja podíem avançar la col·laboració del Dr. Dhénin de París, de l'exposició abans esmentada i l'aportació, ja compromesa, de onze comunicacions.

Un darrer embat als arxius locals

A finals de 1984 erem a les portes del *Simposi* i l'avenç en la documentació arxivística era migrat.

Cert és que, sens sospitar la nostra iniciativa, el Sr. Hernandez Palmés havia fet un minuciós buidat a l'arxiu de Lleida que publicà a *Ilerda* i desvetllà la problemàtica d'aquesta seca durant la Guerra dels Segadors i que els treballs a Terrassa, Manresa, Cervera anaven endavant, però restava encara molts tallers sens nova aportació.

Ens posarem llavors en contacte amb el Dr. Sans i Travé, Cap del Servei d'Arxius de la Generalitat de Catalunya. El Dr. Sans i Travé a més d'un excellent historiador, es una persona que sap entendre un càrrec a l'administració com un servei als administrats. Ja amb anterioritat havia ajudat *Acta Numismàtica* en els seus moments més difícils. Ara anavem a demanar-li d'ajudar-nos en un nou intent; assajar de promoure la tasca d'estudi als arxius locals per medi dels seus arxivers.

Sans i Travé ens donà totes les dades necessàries per a poder contactar amb els arxivers en totes aquelles poblacions on hi havia una mínima estructura. Enviarem a cada població un dossier amb les dades conegudes fins al moment, fos per treball anterior o coetani de Botet i recollit per aquest, fos per estudis posteriors. També trametiem una circular convidant a participar i un text nostre sobre la moneda de la Guerra dels Segadors a Argentona i Mataró on havíem exposat les hipòtesis de treball noves que el conjunt de treballs ja realitzats en permetien d'albirar.

A les poblacions on hi havia arxiver li trameterem aquesta documentació, a més de contactar-hi personalment. A les altres enviarem la documentació a la conselleria de Cultura de l'Ajuntament. El primer grup respongué pràcticament massivament, el segon gairebé gens.

Així, a Solsona contactarem aviat amb Ramon Planes, qui va fer una anàlisi dels seus arxius. Igualada i Figueras, per medi dels seus arxivers Pau Llacuna i Josep Temporal, respectivament, ens informaven de la inexistència de documentació sobre el període, a causa de les destruccions de les guerres. Es tractava del mateix cas ja comprovat per Llobet d'Agramunt. El Sr. Ramon Alberch de Girona ens adreçà una minuciosa relació dels fons arxivístics que podien ésser del nostre interès i el mateix feia la Srta. Coia Cabré de l'arxiu de Banyoles. El Sr. Salvador Galceràn, arxiver de Puigcerdà ens trametia un article seu sobre la qüestió. Altres arxius es comprometeren a trametre dades amb posterioritat.

Del grup pulsats a través dels ajuntaments només Vic donava senyal de vida. El Dr. Gros ens informava que la documentació vigatana havia estat pràcticament estudiada exhaustivament per Gudiol i no creia que es pogués trobar res més de nou.

Com que aquest darrer intent es produïa massa prop de les dates del *III Simposi* nosaltres donàvem un termini més llarg, fins l'estiu, per a lliurament d'originals i dades. Encara en una nova circular, el 8 de juliol de 1985, allargàvem el termini fins el més de setembre.

Realització del III Simposi

Els dies 4 i 5 de març de 1985 es realitzà el *Simposi* als locals de la *Asociación Numismática Española*.

Un cop inaugurada l'exposició abans comentada, s'obrí el torn d'intervencions amb una conferència del Dr. Ricard García Cárcel, professor d'Història Moderna a la Universitat Autònoma de Barcelona sobre «El marc històric de la Guerra dels Segadors».

El prof. García Cárcel, que ja havia estudiat la figura de Pau Claris i que era a punt de llençar la seva *Historia de Cataluña. Siglos XVI-XVII* era la persona més avinent per a aportar aquelles dades de context històric i d'actualitat historiogràfica que més amunt hem assenyalat. No cal dir l'enorme interès que desvetllà la seva documentada exposició.

L'aspecte històric fou també cobert en un altre vertent interessant; les repercussions a Portugal de la revolta catalana. Aquest fou el tema de la comunicació del Sr. Nestor F. Vital vingut expressament de Portugal per a oferir-nos la seva aportació.

L'estat de la qüestió fins al moment del *Simposi* fou plantejat per M. Crusafont, el qual referí també la tasca realitzada en el camp de la recerca de nous materials numismàtics. De manera semblant, Anna M. Balaguer exposà les iniciatives preses en el camp dels arxius i les realitzacions assolides.

Presentaren tipus inèdits A. M. Balaguer, J. Pellicer i P. Vegué. Josep Pellicer aportà també el seu anunciat treball sobre la metrologia de les monedes del període i Leandre Villaronga i M. García Garrido dos estudis sobre volums d'encunyació.

Els arxius locals foren tema de les comunicacions previstes de Rafael Comas (Terrassa), Sebastià Datzira (Manresa) i J. M.ª Llobet (Cervera), a les quals s'hi afegí la de Ramon Planes (Solsona), així com les dades que havia exposat Anna M. Balaguer en el seu estat de la qüestió.

Josepa Ballada feu un recull exhaustiu de la bibliografia sobre la Guerra dels Segadors, fonamentalment de l'existent al Gabinet Numismàtic, on tant exemplarment ha realitzat la seva tasca de bibliotecaria.

R. Borràs presentà un estudi sobre la medallística, extenent-lo fins al moment de la Pau dels Pirineus.

Gran interès tingueren les dues aportacions del Dr. Michel Dhénin, una de les quals fou de cloenda. D'una banda ens informà de la manca total d'antecedents arxivístics a París sobre la qüestió monetària catalana. Ni tant sols els assaigs monetaris parisins comptaven amb dades de relleu i es podien veure com una prova de poc abast. Això confirmava la poca participació dels francesos en la política monetària del període estudiat, i constituïa una dada, encara que negativa, del més gran interès. Dhénin exposà després l'amplitud dels fons monetaris del *Cabinet des Médailles* i també d'altres fons parisins on s'hi trobaven les conegudes peces d'assaig d'or i d'argent. Finalment feu una documentadíssima exposició de tot el ba-

gatge medallístic generat per la guerra, amb aportació d'artistes, dibuixos, proves i una mostra amplíssima de medalles, entre elles molts exemplars de les sempre curtes sèries fetes d'or.

Relacionem, finalment, a continuació la llista de les aportacions de tema lliure, tot indicant entre parèntesi el lloc on foren publicades:

Asins Vells, S. «Análisis de las emisiones Reparatio Reipublica de Gratianus (Numario del Ayuntamiento de Valencia)» *Gaceta Numismática* 78, 1985, pp. 49-62.

Castañó, D. E. «Sobre una moneda inédita de Felipe III» *Gaceta Numismática*, 78, 1985, pp. 11-14.

Falcó Fuertes, V. «Reino de Valencia: Atribución de un dinero inédito valenciano al reinado de Felipe I de Valencia, II de España (1556-1598)». *Gaceta Numismática*, 77, 1985, pp. 51-56.

Martínez García, J. M.-Camps García, C. «Hallazgos monetarios en la Plana de Utiel» *Gaceta Numismática* 78, 1985, pp. 33-48.

Medrano Marques, M. M. «Sobre los pretendidos denarios de Cesa-raugusta». *Acta Numismática* 15, 1985, pp. 117-138.

Pellicer i Bru, J.-García Garrido, M. «Dos tesseras de hospitalidad cel-tibéricas en plata», *Gaceta Numismática* 77, 1985, pp. 45-50.

Saenz Diez-J. I. Vidal-Bardán, J. M. «Hallazgos hispano-árabes en el Museo de Albacete». *Gaceta Numismática* 80, 1986, pp. 35-43 i *Gaceta Numismática* 82, 1986, pp. 57-62.

Després de la cloenda l'A.N.E. obsequià als assistents.

El III Simposi havia estat una trobada agradable, una bona ocasió d'intercanvi de coneixements i de dades i una aportació important a la construcció de la història monetària del nostre país.

Pla de publicació dels materials

Dies després de la celebració del III Simposi es reunia el seu comitè científic i acordava el següent:

1. Tal com ja s'havia anunciat les aportacions de tema lliure s'anirien publicant a *Acta Numismática* i a *Gaceta Numismática* d'acord amb les disponibilitats d'espai de les dues publicacions.
2. El buidat dels fons de Museus, realitzat bàsicament per Anna M. Balaguer i M. Crusafont resultaria fraccionat i inconnex si es publicava en grups separats (fons del M.A.N., fons de la col·lecció Vincke, etc.). Atès que els diferents reculls havien estat fets per les mateixes persones semblava millor solució unificar tot el material, agrupant-lo per seques i oferir un volum apart que sintetitzés el coneixement dels materials i recollís el conjunt de dades documentals. Aquest treball exigia una elaboració prèvia que ajornaria la seva publicació, però el millor resultat que es podria obtenir justificava sobradament el retard.
3. La resta d'aportacions es publicaria en un primer volum que podria sortir de forma immediata ja que els materials eren pràcticament tots recollits.

Aquest acord fou ratificat per la Junta de la S.C.E.N.

Sorgí, però un impediment per al tercer punt. L'Institut d'Estudis Catalans començà a rebre amb notable retard les subvencions que li eren acordades i això incidia negativament a les filials. Davant el perill d'entrebancar *Acta Numismàtica* si avantposavem el primer volum del *Simposi*, decidirem d'incorporar el seu contingent d'aportacions a la propia *Acta*, tot restringint al màxim les altres aportacions, reduint l'apartat de recensions i suprimint excepcionalment el de «Troballes monetaries». D'aquest conjunt, que s'incorporava a *Acta* com un bloc, se'n faria una tirada a part que constituïria el primer volum del *III Simposi*. Malgrat que això tenia l'inconvenient de fer un format diferent que el dels altres dos simposis, suposava la garantia d'aparició. tant per *Acta* com pel *Simposi*. Evidentment, aquesta garantia ens semblà prioritària i la S.C.E.N. acordà aquesta solució, que fou comunicada a la Junta de la A.N.E.

El present volum recull doncs la totalitat d'aportacions, a excepció dels aplecs de materials que constituïran un volum a part, amb el qual s'intentarà de posar al dia un moment certament excepcional de la nostra història monetària.